

Конституційне право України та зарубіжних країн, конституційний процес, міжнародне публічне право
ЗАЛУЧЕННЯ ТРЕТІХ КРАЇН ДО ПРОЦЕСУ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РУХУ КАПІТАЛУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ЧЕРЕЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУВЕРЕННИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ

Самойленко Є.А.

асистент кафедри державно-правових дисциплін
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»

Правовий режим переміщення інвестицій з/на внутрішній ринок Євросоюзу включає в себе не лише положення права ЄС про свободу руху капіталу та існуючі в даній сфері обмеження для третіх країн, а й механізм залучення цих країн до процесу лібералізації його руху. За цих умов дія відповідних правових норм екстериторіального характеру набуває свого значення та може стати ефективною, створюючи умови для рівноправного співробітництва з іншими державами в досягненні мети зняття обмежень на рух інвестицій.

Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу налаштована на поширення свободи руху капіталів як на глобальному, так і локальному рівні. Зокрема, для досягнення цієї цілі ЄС використовує міжнародні форуми та багатосторонні угоди, двосторонні інвестиційні діалоги та угоди, заходи, які супроводжують процес розширення ЄС, а також співпраця з третіми країнами через фонди суверенного розвитку. Останній засіб звертає на себе особливу увагу в силу притаманної йому специфіки.

Виникнення перших фондів припадає на середину ХХ ст. (1953 р., Кувейт), хоча сам термін широко використовується лише з початку ХХІ ст. [1]. Суверенні фонди розвитку – інвестиційні фонди, акціонером або власником яких є держава і які зазвичай створюються в умовах бюджетного профіциту та незначного суверенного боргу [2, 202]. Фонд формується за рахунок фінансових активів (цінних паперів, майна, дорогоцінних металів та ін.) завдяки сприятливим макроекономічним, торговим та фінансовим позиціям країни в поєднанні з довгостроковим бюджетним плануванням та помірними

державними витратами [1, 1]. Як свідчить історичний досвід, суверенні фонди часто створюють країни, основним джерелом валютних (та в цілому бюджетних) надходжень яких є експорт сировини. В такий спосіб держави акумулюють кошти для наступних поколінь. Функціонування фондів може бути взаємовигідним, як для країн-базування, так і країн-реципієнтів інвестицій.

Проте аналіз діяльності суверенних фондів дозволяє виділити основні ризики, які асоціюються з їх присутністю на інвестиційних ринках:

- загроза стабільності світової фінансової системи внаслідок різких і непрогнозованих змін тактики операцій суверенних фондів, наприклад, через відсутність інформації щодо інвестиційної стратегії фондів.

- неефективне використання ресурсів (в т. ч. за рахунок використання корупційних схем), що може призвести до негативних економічних і соціальних наслідків як для країни власника суверенного фонду, так і для світової фінансової системи в цілому;

- використання фондом ресурсів з політичних мотивів, на шкоду економічним інтересам чи національній безпеці країни-реципієнта;

- використання непублічних джерел інформації, що надає фонду можливість проводити інсайдерські операції;

- конфлікт інтересів національного регулятора інвестиційних ринків (країни-реципієнта) та суверенного фонду.

Ці ризики виступають основним аргументом на користь створення універсальних методів регулювання функціонування суверенних фондів. Багато країн-реципієнтів суверенних фондів, зокрема член ЄС Німеччина, а також США, намагаються в односторонньому порядку обмежити їх діяльність на власній території, в тому числі шляхом заборони здійснення окремих операцій, що негативно відбивається на конкуренції та вільному міжнародному рухові капіталу. У свою чергу це спричиняє контрзаходи з боку фондів, які прагнуть обійти протекціоністські обмеження. Ескалація протистояння між фондами та країнами-реципієнтами може бути суттєвим дестабілізуючим фактором у рамках усієї глобальної економічної системи [2, 202-203].

Враховуючи неодноразове вжиття державами-членами ЄС антикризових заходів по відношенню до різних суверенних фондів, Європейська Комісія у

зверненні від 27 лютого 2008 року до Європейського Парламенту, Ради, Економічного і соціального комітету та Комітету регіонів запропонувала запровадити єдиний підхід Європейського Союзу до таких фондів. Документ підтверджує, що на їх діяльність поширюються правила про свободу руху, закріплені в ДФЄС. Положення самого звернення розглядаються як доповнення рекомендаційного характеру до національного законодавства країн-членів, використовуваного на підставі установчих договорів ЄС.

З метою забезпечення прозорості, прогнозованості та підзвітності інвестиційної діяльності фондів суверенного розвитку Комісія вважає необхідним розробити разом з ними наступні принципи їх функціонування:

– відкритість інвестиційного ринку. Принцип ґрунтується на тому, що Європейський Союз отримує користь від своїх інвестицій за кордоном, а отже буде втрачати від тенденції до протекціонізму. Євросоюз підтверджує свою прихильність до створення виключно сприятливого інвестиційного клімату для іноземного капіталу. Будь-який протекціоністський захід з боку ЄС надає право країнам базування фондів вживати аналогічних заходів у відповідь. В той же час, Євросоюз прагне доступу до ринків країн-власників фондів для інвесторів з ЄС та забезпечення справедливого до них ставлення, в тому числі через ведення переговорів щодо укладення з цими державами угод про вільну торгівлю;

– сприяння багатосторонньому співробітництву. Євросоюз повинен підтримувати роботу, яку проводять міжнародні організації у сфері співпраці з суверенними фондами. Зокрема, МВФ розробив Керівні принципи управління валютними резервами [3], які лише частково регулювали діяльність таких фондів. Зі свого боку, ОЕСР розробила Керівні принципи корпоративного управління державними підприємствами, де наведені принципи функціонування суверенних фондів як установ, які здійснюють транскордонні інвестиції [4]. Також організація постійно запрошує фонди суверенного розвитку в якості спостерігачів або повноправних учасників (за їх бажанням) до участі в щорічних круглих столах «Свобода інвестиційного процесу». Тому ЄС вітає відкритий діалог з власниками суверенних фондів і визнає переваги глобального підходу до створення загальної правової бази для здійснення інвестицій даними фондами;

– дотримання Євросоюзом міжнародних зобов'язань та зобов'язань, які випливають із установчих договорів. ЄС та держави-члени продовжують діяти у повній відповідності з положеннями Лісабонських консолідованих договорів про Євросоюз і його функціонування, а також укладених міжнародних угод;

– використання всіх дозволених інструментів. В основі принципу – закріплена ДФЄС можливість застосування Євросоюзом і державами-членами обмежувальних заходів до третіх країн, їх фізичних і юридичних осіб, у відповідь на ризики й проблеми, які виникають у зв'язку зі вкладенням транскордонних інвестицій (в т. ч. інвестицій фондів) з міркувань державної політики та громадської безпеки;

– пропорційність і прозорість обмежувальних заходів. Названі заходи повинні бути передбачуваними і застосовуватися виключно для досягнення обґрунтованих цілей, тобто вони мають діяти лише до усунення обставин, які зумовили їх використання.

Відповідно до вище згаданих принципів Комісія визначила засади ефективного управління та стандарти прозорості для суверенних фондів розвитку. Ефективне управління включає в себе: чітке визначення і розподіл відповідальності у внутрішній управлінській структурі фондів; розробка і впровадження інвестиційної політики, в якій вказуються загальні цілі інвестицій фондів; наявність в організації власної автономії для досягнення згаданих цілей; публічна відкритість основних принципів, на яких ґрунтуються відносини між фондами та органами влади; відкритість основних принципів внутрішнього управління, що надають гарантії цілісності фондам; розробка і впровадження політики управління ризиками. Стандарти прозорості включають в себе надання фондами інформації про: інвестиційні позиції, набуті права власності, використання позикових коштів та валютного кошика, розмір і джерело власних ресурсів, внутрішнє право країн їх походження [5].

Вже в квітні-травні 2008 року в м. Вашингтон на нараді 26 держав, які мали суверенні фонди розвитку, була створена Міжнародна робоча група. Вона за сприяння МВФ у жовтні цього ж року узгодила перелік із 24 загальноприйнятих принципів діяльності суверенних фондів. Дані принципи мають рекомендаційний характер і дістали назву «Принципи Сантьяго» [6]. У розробці принципів активну участь брала Європейська Комісія, а їх аналіз

свідчить про те, що раніше сформульовані Комісією засади щодо діяльності фондів отримали своє відображення та деталізацію в документі Міжнародної робочої групи. В подальшому основна увага приділялася реалізації цих принципів. З цією метою Європейська Комісія є постійним учасником Міжнародного форуму суверенних фондів розвитку, продовжує регулярні прямі двосторонні контакти з суверенними фондами, сприяючи лібералізації транскордонного руху капіталів відповідно до Лісабонських консолідованих договорів.

Список використаних джерел

1. Rozanov A. Who holds the wealth nations? / Andrew Rozanov // State Street Global Advisors. – August 2005. – P. 1–4.

2. Неплях О. Можливості покращення взаємодії суверенних фондів та країн-реципієнтів інвестицій / Оксана Неплях // Дослідження міжнародної економіки: Збірник наукових праць. – 2011. – №2 (67). – С. 201–209.

3. Guidelines for Foreign Exchange Reserve Management, Approved by the Executive Board of International Monetary Fund of 20 September 2001 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.imf.org/external/np/mae/ferm/eng/index.htm>. – Title from the screen.

4. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, adopted in April 2005 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org/corporate/corporateaffairs/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>. – Title from the screen.

5. A common European approach to Sovereign Wealth Funds: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2008)115 final of 27 January 2008 [Electronic resource]. – Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0115:EN:NOT>. – Title from the screen.

6. Sovereign Wealth Funds. Generally Accepted Principles and Practices – “Santiago Principles”, adopted in October 2008 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.iwg-swf.org/pubs/eng/santiagoprinciples.pdf>. – Title from the screen.

Самойленко Є.А. Залучення третіх країн до процесу лібералізації руху капіталу в європейському союзі через функціонування суверенних інвестиційних фондів / Є.А. Самойленко // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (02-03 березня 2013 р.). – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2013. – С. 25–27.